

هوکاره کانی جیاوازی توانای بهرهم هیئان و گلدانه وهی گهرما عوامل الاختلاف في إمكانية إنتاج الحرارة والاحتفاظ بها

۱- جیاوازی پیکهاته کانی سهر پرووی زهوی (اختلاف مکونات سطح الأرض)

پیکهاته کانی روی زهوی وه کو یهك نین ده گورپین له کاتیکه وه بو کاتیکی تر وه له شوینیکه وه بو شوینیکی تر، وه کو ئاو وشکانی، به فر و سه هول دارستان و گژوگیا بیابان... هتد، وه رهنگیشان جیاوازه وه کو رهنگی رهش و تاریک (اسود و غامق) رهنگی سپی و کراوه (ابيض و فاتح)، بویه ئەم جیاوازیه له جوړ و رهنگی پیکهاته کانی زهوی ده بیته هوئی: -

۱- جیاوازی توانای سود وهر گرتیان بو بهرهم هیئانی گهرما.

۲- جیاوازی توانای گلدانه وهی ئەو گهرمایه ی که بهرهم هیئراوه.

وه جیاوازی له پیکهاته کان ده بیته هوئی جیاوازی له بهرهم هیئانی گهرما به هوئی ئەم هوکارانه وه.

أ- توانای هه‌لگه‌رانه‌وه‌ی تیشکی خوږ (القابلية عكس الإشعاع - Albedo).

بریتیه له هه‌لگه‌رانه‌وه‌ی بر تیشکی خوږی شه‌پو‌ل کورت که‌له‌لایه‌ن پیکهاته‌کانی گو‌ی زه‌وییه‌وه‌ ئه‌و بره‌ تیشک‌ه‌ی که‌ هه‌لده‌گه‌ریته‌وه‌ به‌ تیشکی ون بوو داده‌نریت چونکه‌ هیچ گه‌رما به‌ره‌م ناهینیت. شیوه‌و ره‌نگی پیکهاته‌کان کاریگه‌ریان هه‌یه له‌سه‌ر بری تیشکی هه‌لگه‌راوه (Albedo).

* پیکهاته‌سپی و ره‌نگ کاله‌کان توانای ئەلبیدویان زیاتره له پیکهاته‌ره‌ش و تاریکه‌کان.

* پیکهاته‌لوسه‌کان توانای ئەلبیدویان زیاتره له پیکهاته‌زبره‌کان.

* خاکی وشک و بیابانی توانای ئەلبیدویان زیاتره له خاکی ته‌ر و شیدار.

* به‌گشتی ناوچه‌دارستان و روه‌کیه‌کان توانای ئەلبیدویان که‌متره له‌ناوچه‌روته‌نه‌کان.

* توانای ئەلبیدوی پیکهاته‌کان ده‌گوریت به‌گورینی دا‌که‌وتنی تیشکی خوږ، له‌ناوچه‌خولگه‌یی و نیمچه‌خولگه‌یه‌کان (۳۰٪) وه له‌بازنه‌کانی ژوورو (۵۰٪).

* توانای ئەلبیدوی پانتاییه‌ئاویه‌کان که‌متره به‌راورد به‌وشکانی به‌تیکرای (۸٪) خه‌ملینراوه، به‌مه‌رجیک تیشکی خوږ ستون بیت له‌سه‌ری وه روی ئاوه‌که‌ئارام بیت.

که‌واته‌هه‌تا ریتزه‌ی ئەلبیدو که‌م بیت گه‌رما‌ی زیاتر به‌ره‌م دیت وه به‌پچه‌وانه‌شه‌وه.

ب- توانای گه یاندنی گهرما (قابلیة التوصیل الحرارة).

مه به ست له گه یاندنی گهرما بریتیه له توانای خیرای گواستنه وهی گهرما له ته نیک که به ره می هی ناوه له ریگای گه یشتنی تیشکی خو ره وه بو سهری له گهر دیله کانی رو که یه وه بو گهر دیله کانی ناوی یا خود نهو گهرمای که له ته نیک تر پی گه یشتوه. (یقصد بقابلیة التوصیل لجسم ما مقدار سرعة انتقال الحرارة التي ينتجها من الإشعاع الشمسي الساقط عليه من جزيئات سطحه ألی الجزيئات في داخله أو من جسم آخر درجة حرارتها اعلى متصل به).

که واته توانای گه یاندی گهرما له هه وادا که متره له ناوو وه له ناودا که متره له وشکانی، وه وه کو بنچینه یه کی گشتی هه رچه نده توانای ته نیک بو گه یاندنی گهرما زیاتر بیّت توانای به ره هم هی نانی زیاتر ده بیّت، به لام له هه مان کاتدا توانای ونکردن و دانه وهی گهرما شی خیراتر ده بیّت. (و کقاعدة عامة کلما زادت قابلیة الجسم على التوصیل زادت قدرته على إنتاج الحرارة او على اکتسابها، وزادت ایضا سرعة فقد ما انتجه او ما اکتبیه).

ج- توانای گهرمی (السعة الحرارية).

بریتیه له بری وزه‌ی پیویست بوّ بهرز کردنه‌وه‌ی پله‌ی گهرمای ته‌نیك (۱) پله‌ی سه‌دی. (يقصد بالسعة الحرارية لجسم ما مقدار الحرارة اللازمة لرفع درجة حرارته درجة واحدة مئوية).

نمونه / (۱) کالوری گهرما (۱) پله‌ی سه‌دی (۱سم^۳) له ئاوو بهرز ده‌کاته‌وه، به‌لام هه‌مان وزه ده‌بیته هو‌ی بهرز کردنه‌وه‌ی پله‌ی گهرمی (۱سم^۳) له‌خاک به (۳) پله‌ی سه‌دی. ئەمەش ئەو دە‌گه‌یه‌نیّت که توانای گهرمی ئاوو بهرزتره له توانی گهرمی خاک.

که‌واته پله‌ی گهرمای پیکه‌ته‌یه‌کی روی زه‌وی که توانای گهرمای زوّر بیّت وه‌کو (ئاوو) که‌متره له پله‌ی گهرمای پیکه‌ته‌یه‌کی روی زه‌وی که توانای گهرمای که‌مه وه‌کو (وشکانی) له کاتی روژ و هاویندا وه زیاتره له کاتی شه‌و زستاندا.

واته خاک له روژ و هاویندا گهرما زیاتر به‌رهم ده‌هینیت وه ئاوو گهرمای زیاتر به‌رهم ده‌هینیت له شه‌و و زستاندا.

۲- کاریگه‌ری روی وشکانی و پانتاییه ئاویه‌کان (تأثیر سطوح الیابس و سطوح الماء).

به‌شی زووری روی زهوی به ئاو داپوشراوه (۷۰.۸٪) وه به‌شه که‌مه‌کیش بریتیه له وشکانی (۲۹.۲٪)، جگه له‌وه‌ش پیکهاته‌ی ئاوو وشکانی له هه‌ردوو نیوه گوویه‌که وه به‌پیی بازنه پانه‌کانیش جیاوازن له‌یه‌کتر.

جیاوازیه‌کی گه‌وره‌یه هه‌یه له نیوان به‌ره‌م هیان و گلدانه‌وه‌ی گه‌رما له‌لایهن هه‌ر یه‌ک له ئاوو وشکانیه‌وه. به‌گشتی ده‌توانین بلیین که وشکانی زیاتر و خیراتر گه‌رم ده‌بیّت به‌به‌راورد له‌گه‌ل ئاوو وه خیراتریش سارد ده‌بیّته‌وه واته توانای گلدانه‌وه‌ی گه‌رما‌ی که‌متره له ئاوو. ئەمه‌ش ده‌گه‌رپّته‌وه بوّ کوّمه‌له هوکاریک.

أ- وشکانی به‌شی هه‌ره‌زووری ئەو گه‌رما‌ی که به‌ره‌می ده‌هیّتی خو‌ی پیّ گه‌رم ده‌کات به پیچ‌ه‌وانه‌ی روی ئاوو که نزیکه‌ی (۱/۳) ئەو گه‌رما‌یه‌ی که به‌ره‌می ده‌هیّتی له پروسه‌ی به‌هه‌لم بونی خویدا خه‌رجی ده‌کات.

ب- گه‌رما‌ی جووری و توانای گه‌رمی ئاوو زیاتره له وشکانی.

ج- پانتاییه ئاویه‌کان ته‌نیکی شه‌فان (جسماً شفافاً) تیشکی خوّر به‌ناویدا ده‌روات تا قولاییه‌کی زوّر پاشان ده‌یگورپّت بوّ گه‌رمی، به پیچ‌ه‌وانه‌وه وشکانی چینیکی چره و تاریکه (جسماً معتماً) یه‌کسه‌ر به‌شی سه‌ره‌وه‌ی تیشک هه‌لده‌مژپّت و خو‌ی پیگه‌رم ده‌کات.

د- ئاو بهردهوام له جولانه وهدايه وه كو جولهي شهپوله كان و تهوژمه دهرياييه كان ئاوه شله تينه كان بهره و چيني سه ره وه سه رده كهوت وه ئاوه سارده كان داده بزن بو ژيره وه ئهم تايهت مهنديهش واده كات كه گهرما به سه ر قهواره يه كي گه ورده دا دابهش بيټ بو يه ئاوه كان ناتوانن پله ي گهرما بهرز بهرهم بهينن له روژدا. به پيچه وانه وه وشكاني تايهت مهندي جولهي نيه وه ئه و گهرماي كه بهرهمي دههينيت ته نها به سه ر توپكليكي ته ندا دابهش بو ه (چهند ملم) يك، له بهرئه وه ده بيته مايه ي بهرز بونه وه ي پله ي گهرما بهريره يه كي بهرز له روژدا.

۳- كاريگهري بهرزي و نزمي (تأثير التضاريس).

شوينه بهرزه كان (چياو بانه كان) برپيكي زورتر له تيشكي خور ده گاته سهريان، به بهراورد له گه ل شوينه نزمه كان (دهشت و دوله كان) چونكه تيشكي خور تا گه يشتنى به و شوينه بهرزه برپيكي كه مي لي وون ده بيټ له بهرگي گازيدا له ريگاي پروسه كاني هه لمژين و هه لگه رانه وه و شكاندنه ويان به هو ي بهرزيان له لايه ك وه روئي بهرگي گازی له سه ر شوينه بهرزه كان له لايه كي تره وه گه يشتنى برپي زور له تيشكي خور بو سه ر شوينه بهرزه كان ده بيته مايه ي بههينر بووني و بهرهم هيناني برپيكي زور له گهرما.

به لام شوينه بهرزه كان به هو ي خيرايي باو كه مي هه لمي ئاوو دووهم ئوكسيدي كاربون كه متر تواناي گلدانه وه ي گه رميان هه يه به بهراورد له گه ل شوينه نزمه كان و داخراوه كان، له بهرئه وه تيكراي پله ي گهرما له شوينه بهرزه كان نزمه وه له شوينه نزمه كان بهرزه.

۴- کاریگهري بهرگی روه کی (تأثیر الأغطية النباتية).

* پیکهاتهی داپوشراو به بهرگی روه کی بریکی که متر له تیشکی خور هه لده مژیت به بهراورد له گهل بیابانه کان بریکی که متر له گهرما به رههم دهینن.

* روی زهوی داپوشراو به دارستان بریکی زیاتر له تیشکی خور هه لده مژیت به بهراورد به ناوچهیه کی گزو گیا یان کشتو کالی، ئەمەش واته بریکی زیاتر له گهرما به رههم دیت.

* بهرگی روه کی بریکی زور لهو گهرمای که به رههمی دینیت خهرجی ده کاتهوه به هووی کرداری بههلم بوون له گهلای روه که کاندا، ئەمەش ده بیته مایه ی نرم بونه وهی پلهی گهرما.

* بهرگی روه کی ریگری ده کات له دروست بونی دیاردهی زیاده روی گهرمای (ظاهرة تطرف الحراری) بویه له روژ و له هاوینان پلهی گهرما نرمه چونکه روهک له ریگهی گهلاکانیهوه له (۹۰٪) ی تیشکی خور گل ده داتهوه، وه به شیکی زوری گهرما که شی بو پروسهی ئارهق کردنی روه که کان خهرج ده کات

* بهلام له شهواندا و له وه رزی زستاندا لهو ناوچانهی بهر وهک داپوشراون پلهی گهرما بهرزه چونکه به بهراورد به ناوچه روته نه کان، به هووی بهرزی ریژهی ههلمی ئاو وه کهمی خیرایی با که ده بیته مایه ی کهم بونه وهی دیاردهی بههلم بوون وه بلاو بونه وهی گهرما،

۵- کاریگه‌ری به‌رگی به‌فرین (تأثیر الغطاء الثلجي).

* به‌رگی به‌فرین به‌به‌راورد له‌گه‌لّ به‌رگه‌کانی تری ئاوو وشکانی توانی هه‌لم‌ژینی تیشکی خور و به‌ره‌م هینانی گه‌رمای که‌متره به‌هووی ریژه‌ی ئه‌لبیدووی به‌فر که‌خاوه‌نی به‌رزترین ریژه‌ی ئه‌لبیدووی، وه‌ه‌روه‌ها هه‌تا به‌فره‌که‌نوی بی‌ت ریژه‌ی ئه‌لبیدووی زیاتره‌له‌به‌فره‌کو‌نه‌کان.

* به‌رگی به‌فرین توانی گلدانه‌وه‌ی گه‌رمای نیه‌چونکه‌تیکشکینه‌ری به‌هیزی شه‌پوله‌گه‌رمیه‌کانه‌ئهم دیارده‌ش ده‌بیته‌مایه‌ی نزم بونه‌وه‌ی پله‌ی گه‌رما

* ئه‌و بره‌که‌مه‌یشی که‌له‌تیشکی خور هه‌لیده‌مژیت به‌کاریده‌هینیته‌وه‌بو‌توانه‌وه‌ی چینه‌کانی سه‌ره‌وه‌ی به‌به‌رده‌وامی له‌وکاتانه‌ی تیشکی خور لی‌ی

ده‌دات

۶- کاریگه‌ری رهنگ و پیکهاته‌کانی زهوی به‌ردو خاک (تأثیر اللون و مکونات الأرض الصخور والتربة).

خاکه رهنگ تاریک و ره‌شه‌کان زیاتر توانی هه‌لم‌ترینی گهرمیان هه‌یه به‌به‌راورد به خاکه رهنگ سپی و گراوه‌کان، به شیوه‌یه‌ک (۸۶ - ۹۲٪) تیشک هه‌لده‌مژن نه‌مه‌ش ده‌بیته‌مایه‌ی به‌ره‌م هینانی گهرمای زیاتر له خاکه رهنگ کاله‌کان.

روی خاکی لمی و وشک له‌به‌رئه‌وه‌ی توانای گه‌یاندنیان به‌رزه بو‌یه له‌کاتی روژدا زورتر و خیراتر گهرم ده‌بن به‌لام له‌کاتی شه‌ودا زوتر و خیراتر سارد ده‌بنه‌وه‌ واته توانای گلدانه‌وه‌ی گهرمایان که‌مه.

خاکی قورینی تهر له‌به‌رئه‌وه‌ی توانای گه‌یاندنی نزمه که‌متر و هیواشتر گهرم ده‌بیته له‌کاتی روژدا وه که‌متر و هیواشتر سارد ده‌بیته‌وه له‌کاتی شه‌ودا واته که‌متر گهرما به‌ره‌م ده‌هینیت به‌لام توانه‌وه‌ی گلدانه‌وه‌ی زیاتره له‌خاکی لمی وشک.

ئه‌و به‌ردانه‌ی که‌ پته‌ون وه کونیلهدار نین وه‌ک به‌رده ئاگرینه‌کان توانای به‌ره‌م هینانی گهرمایان زیاتره وه خیراتره به‌به‌راورو به‌و به‌ردانه‌ی که‌ پته‌ون نین وه کونیلهدارن وه‌ک به‌رده نیشته‌نیه‌کان. به‌لام له‌هه‌مان کاتدا توانی گلدانه‌وه‌ی گهرمایان که‌متره بو‌یه به‌ خیرایی سارد ده‌بنه‌وه.